

F

Fabàcies, fabària, V. fava

FABARRAS, de l'àr. *hābb ar-rā's* id., pròpiament 'grana del cap', nom que li van donar perquè aquesta herba s'usa contra els polls. □ 1.ª doc.: 1409.

És la mateixa herba que en portuguès antic s'anomenava *falparraz*, avui *paparraz*, i en castellà abans *habarraz, favarraz*, avui ALBARRAZ (DCEC).

Fabisme, V. fava

FABRE, ant., del ll. FABER, FABRI, 'obrer ataiçonador de diverses matèries dures (metalls, fusta, etc.)'. □ 1.ª doc.: S. XIII.

En les *VidesR* apareix aplicat a un fuster i també a un tallador de pedra o picapedrer. El fuster és Sant Josep, i amb referència a Jesús pregunten els sacerdots jueus: «e no és aycí lo fil del *fabre*?, e no és apelada la sua mare Maria?» (f° 84v1, n. 97) traduïnt «nonne hic est filius *fabri*» de l'Evangeli de Sant Mateu (225. 14); però en un altre passatge es tracta d'un que feia o obrava un sepulcre: «què't cuydes que fa<s>sa lo fil del *fabra*?» (f° 56r2, trad. també *filius fabri*, 144.39).

En un doc. ross. de 1309 és el ferrer o llauner que cura dels estris de metall d'un molí: «En Bn. Morera *fabre*, de Sent Steve, que eyl tendrà condrets sis molins, de Sent Steve, de fferra e tota fferamenta, de lantesat¹ e de tota altra ferramenta als dits sis molins necessaris» (Alart, *RLR* VIII, 57); en un altre també rossellonès, de 1315, publicat per P. Vidal, *Revue des Langues R.* xxx, 268, potser es refereix a eines de conreu (veg. el text a *rota ROMPRE*); també el veiem parlant d'altres obrers de metalls: «ací ha un *fabre courer*, qui vol fer una olla de coure» (*La Fi del Comte d'Urgell*, NCL., p. 106).

Va ser molt freqüent en l'antiga documentació rossellonesa, en la qual es tractava generalment d'obrers de metalls: el 1311 es dicta a Perpinyà un «ordonament dels *fabres*»; per un doc. de 1372 veiem que els perolers (*payrolers*) eren considerats *fabres*, i d'ells

consta, en un de 1410, que treballaven en fornall; sovint s'hi esmenta el *fabre* d'un poble peculiar (*lo fabre de Rigardà*, a. 1376), i l'*InuLC* n'aplega 11 documents del S. XIV (1310-1399). La muller o filla del *fabre* era dita la *fabressa*, en forma llatinitzada *fabrissa*, ja esmentada sovint des de princ. S. XIII: «ego Elliardis *Fabrissa*», 1213, «filie mee *Fabrissa*», 1215 (de nou 1230).

Així com *Fabre* esdevingué sovint cognom (*Fabra*) en una gran part del nostre domini, també d'aquest femení nasqué un cognom *Fabressa*, encara bastant corrent en el Rosselló; el fet que ja el 1326 sigui cognom d'un clergue («Petro *Fabressa* presbitero») dóna peu a la sospita que es tracti de bords o fills de fadrines (la filla del ferrer) que no s'havien maridat.

Una passatge de Jaume Roig presenta un ús no ben aclarit. La muller de vida alegre, després de córrer-la fins de bella nit: «acompanyada / de *fabres* pardos, / ab balls, alardos, / can<t>s e cançons, / ab molts brandons / ella tornava a casa seva» (*Spill*, v. 2703). Es tracta segurament d'una de les desfilades amb disfresses estranyes o parençoses que sempre han agradat tant als valencians, i deuen venir ja de temps, si no moros, moriscos (processons de moros i cristians, rues falleres, comparses o «festers» d'Alcoi o Torre de les Maçanes, etc.); imagino que ací desfilaven disfresses de personatges demoníacs vestits de robes negrenques com si fossin obrers de fornall, evocant la idea de diables, que anaven fent exhibicions poc edificants: d'ací *fabres pardos*, pròpiament fargaires negrosos, on la idea de *pardo* (com en el cast. *gramática parda*) suscitava la idea de vida condemnable, desvergonyida, irregular. En tot cas *pardo* ha de ser adjectiu qualificador de *fabre*, i no s'ha de puntuar entre els dos mots, com han fet Almela, Chabàs, etc.: el que el comentari d'aquest suggereix sembla sense valor.

En llatí FABER, FABRI, s'aplicava a tot obrer o operari qualificat, que treballava afaïçonant matèries dures. Sovint —segurament en la major part dels casos— es tractava de gent que treballava metalls: ferro, bronze, etc.; però també es troba el *faber tignarius*, fuster,